
Meddelandeblad

Mottagare:

Juni 2008

Miljö- och hälsoskyddsnämnder

Länsstyrelser

Landstingens miljömedicinska enheter

Elektromagnetiska fält från mobilbasstationer och annan trådlös teknik

Meddelandebladet vänder sig i första hand till dem som arbetar med tillsyn av miljö- och hälsoskydd och i andra hand till landstingens miljömedicinska enheter.

Bakgrunden till informationen är frågor från allmänheten om huruvida mobilbasstationer ger skadliga hälsoeffekter. Utifrån dagens kunskap är det Socialstyrelsens uppfattning att mobilbasstationer och annan trådlös kommunikation inte kan orsaka olägenhet för människors hälsa.

Det finns inget samlat vetenskapligt underlag som tyder på att de radiofrekventa fält som sänds ut från mobilbasstationer och liknande sändare skulle kunna orsaka skadliga hälsoeffekter hos människor.

Meddelandebladet är tänkt som en hjälp i myndigheternas kontakt med boende, fastighetsägare och nyttjanderättshavare. I meddelandebladet ger vi en kort beskrivning av vad som avses med strålning och elektromagnetiska fält. Vi tar också upp det nuvarande kunskapsläget om hälsoeffekter kring mobilbasstationer. Vidare lämnar vi en redogörelse för lagstiftning och rättspraxis.

1. Strålning från mobilbasstationer och andra trådlösa kommunikationssystem

De radiofrekventa fält som används för mobiltelesystem utnyttjar vanligen radiovågor med frekvenser mellan 450 MHz och 2,2 GHz. Denna typ av fält är icke-joniserande strålning.

Radiovågornas styrka avtar snabbt med avståndet till antennen. Det gör att radiovågorna har låg styrka när de når marken eller andra platser där allmänheten vistas. Det är alltså inte bara sändarstyrkan som avgör exponeringen, utan även avståndet till antennen och antennens riktning. Risken för att referensvärdena överskrids finns inom ett avstånd av två till tre meter rakt framför antennens strålande yta, se rubrik 4.2.1. Exponeringen är alltid låg bakom, ovanför och under antennen.

2. Trådlösa kommunikationssystem

Den grundläggande tekniken är densamma för alla typer av trådlös kommunikation dvs. även för t.ex. trådlösa bredband och trådlösa datornätverk. Även det nya radiokommunikationssystemet Rakel för polis, räddningstjänst m.fl. är konstruerat på liknande sätt.

En mobilbasstation består bl.a. av en antenn. Antennen kan t.ex. vara placerad på en mast eller en byggnad. Basstationerna och mobiltelefonerna tar både emot och sänder ut radiovågor. När man ringer från en mobiltelefon sänder telefonen ut radiovågor som antennen fångar upp och leder till en mobilväxel. Mobiltelesystemet skickar samtalet till det fasta telenätet om mottagaren har en vanlig telefon, eller till en basstation nära mottagaren om mottagaren har en mobiltelefon. Från antennen överförs samtalet via radiovågor till mottagarens mobiltelefon.

Varje basstation kan bara hantera ett begränsat antal samtal åt gången. Det behövs därför fler basstationer om fler människor samtidigt använder mobiltelefon. Ju fler stationer som placeras ut, desto lägre styrka (effekt) behöver mobiltelefoner och basstationer sända med. Detta innebär att strålningen från varje enskild basstation och mobiltelefon blir svagare. Mobiltelefonerna anpassar automatiskt effekten till de mottagningsförhållanden som råder.

Vanligtvis är allmänhetens exponering från basstationerna 100 till 1000 gånger lägre än de grundläggande begränsningarna och referensvärdena i Statens strålskyddsinstitutets (SSI:s) allmänna råd, se rubrik 4.2.1.

Den som talar i en mobiltelefon utsätts för betydligt starkare radiosignaler från den egna mobiltelefonen än från basstationerna. Basstationerna sänder visserligen med högre styrka (effekt) än mobiltelefonerna, men basstationerna befinner sig på längre avstånd från användarna.

3. Effekter på människors hälsa

Det finns inget samlat vetenskapligt underlag som tyder på att de radiofrekventa fält som sänds ut från mobilbasstationer och liknande sändare skulle kunna vara skadliga för människor så länge exponeringarna inte överstiger de grundläggande begränsningarna i SSI:s allmänna råd, se rubrik 4.2.1.

Det finns emellertid människor som anser att de är direkt påverkade av elektromagnetiska fält inklusive radiofrekventa fält från trådlösa kommunikationssystem. Dessa människor redogör för ett antal vanliga allmänna hälsobesvär och relaterar dem till elektromagnetiska fält. De vanligaste besvären är trötthet, diffus värk i kroppen, koncentrationssvårigheter, nedsatt minne, yrsel och huvudvärk. Men hittills finns ingen vetenskaplig forskning som visar på ett orsakssamband mellan besvären och de radiofrekventa fälten.

Socialstyrelsen har framhållit att patienter som relaterar sina besvär till elektromagnetiska fält har rätt till en noggrann utredning i sjukvården. Detta behandlas bl.a. i Socialstyrelsens allmänna råd om bemötande av patienter som relaterar sina besvär till amalgam och elektricitet, SOSFS 1998:3 (M).

4. Rättsregler och rekommendationer

Den kommunala nämnd som fullgör uppgifterna inom miljö- och hälsoskyddsområdet utövar operativ tillsyn med stöd av miljöbalken.

Statens strålskyddsinstitut utövar operativ tillsyn med stöd av strålskyddslagen med undantag av solarieverksamhet där miljönämnden utövar tillsyn, se strålskyddsförordningen 15–16 §§.

4.1. Miljöbalken

4.1.1. Miljöbalkens mål och de allmänna hänsynsreglerna

Miljöbalkens mål är att främja en hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en hälsosam och god miljö. Miljöbalken ska tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter.

I miljöbalkens 2 kap. 2–5 §§ finns de allmänna hänsynsreglerna. Hänsynsreglerna är övergripande aktsamhetsregler som är rättsligt bindande och kan användas för förelägganden och förbud riktade mot verksamhetsutövaren. I kapitlet finns även bestämmelser om tillämpning och bevisbörda (1 §), val av plats (6 §) och rimlighetsavvägning (7 §). De viktigaste bestämmelserna när det gäller frågor om trådlös kommunikation kan sammanfattas så här:

Bevisbörderegeln: Det är verksamhetsutövaren som ska visa att hänsynsreglerna iakttas (2 kap. 1 §).

Kunskapskravet: Det är verksamhetsutövaren som ska skaffa sig den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljön (2 kap. 2 §).

Försiktighetsprincipen: Verksamhetsutövaren ska vidta försiktighetsmått av olika slag i syfte att motverka skada och olägenhet för människors hälsa eller miljön. Vid yrkesmässig verksamhet ska bästa möjliga teknik användas. Redan risken för skador och olägenheter medför en skyldighet att vidta åtgärder (2 kap. 3 §).

Platsvalsregeln: Den plats som väljs ska vara lämplig och innebära minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön (2 kap. 6 § första stycket).

Rimlighetsavvägning: Kraven i 2–5 §§ och 6 § första stycket gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskilt beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder (2 kap. 7 §).

4.1.2. Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Frågor om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd regleras i miljöbalkens 9 kapitel.

Med miljöfarlig verksamhet avses enligt 9 kap. 1 § punkt 3 miljöbalken användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för omgivningen genom bl.a. icke-joniserande strålning. Mobilbasstationer omfattas av miljöbalkens definition av miljöfarlig verksamhet.

Miljöbalkens grundläggande bestämmelse i fråga om hälsoskydd finns i 9 kap. 3 § miljöbalken. Enligt bestämmelsen avses med olägenhet för människors hälsa en störning

som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig. I förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:45, del 2, s.109) anges att stadgandet omfattar även sådana störningar som i första hand påverkar välbefinnandet i inte ringa grad t.ex. buller, lukt och termiskt inomhusklimat.

Vidare sägs att bedömningen måste utgå från vad människor i allmänhet anser vara en olägenhet och kan inte enbart baseras på en enskild persons reaktion i det enskilda fallet. Även bedömningen om en störning ska anses vara ringa är beroende av hur människor i allmänhet uppfattar störningen. Man ska dock ta hänsyn till personer som är något känsligare än normalt, t.ex. allergiker.

Den kommunala nämnd som fullgör uppgifterna inom miljö- och hälsoskyddsområdet har enligt 26 kap. 3 § tredje stycket miljöbalken befogenhet att utöva tillsyn över miljö- och hälsoskyddet enligt 9 kap. miljöbalken.

4.1.3. Miljökonsekvensbeskrivning

Att uppföra och driva mobilbasstationer och antenner är inte tillstånds- eller anmälningspliktigt enligt miljöbalken. Således finns inga krav på att verksamhetsutövaren ska upprätta en miljökonsekvensbeskrivning. Miljökonsekvensbeskrivningar och annat beslutsunderlag regleras i miljöbalkens 6 kapitel.

4.2. Strålskyddslagen

Strålskyddslagen reglerar såväl joniserande som icke-joniserande strålning. Syftet med denna lag är att människor, djur och miljö ska skyddas mot skadlig verkan av strålning. Regeringen har genom strålskyddsförordningen bemyndigat Statens strålskyddsinstitut (SSI) att meddela föreskrifter om strålskydd. SSI kommer under år 2008 att uppgå i den nya Strålsäkerhetsmyndigheten.

I 6 § strålskyddslagen föreskrivs följande i fråga om strålning:

Den som bedriver verksamhet med strålning ska med hänsyn till verksamhetens art och de förhållanden under vilka den bedrivs

1. vidta de åtgärder och iaktta de försiktighetsmått som behövs för att hindra eller motverka skada på människor, djur och miljö,
2. kontrollera och upprätthålla strålskyddet på den plats och i den lokal och övriga utrymmen där strålning förekommer,
3. väl underhålla tekniska anordningar samt mät- och strålskyddsutrustning som används i verksamheten.

4.2.1. Allmänna råd

SSI har utfärdat allmänna råd om begränsning av allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält (SSI FS 2002:3). Råden är vägledande vid tillämpningen av 6 § strålskyddslagen. Syftet med de allmänna råden är att skydda individer ur allmänheten för akuta skadliga biologiska effekter vid exponering för elektromagnetiska fält i frekvensområdet 0 Hz–300 GHz. De allmänna råden bygger på rekommendationer från Europeiska unionens råd.

I de allmänna råden ges grundläggande begränsningar samt referensvärden. Syftet med de grundläggande begränsningarna är att säkerställa att elektriska eller magnetiska fenomen som kan uppträda i kroppen inte stör funktioner i nervsystemet eller ger upphov till skadlig värmeutveckling.

Referensvärdena utgörs av storheter som är mätbara utanför människokroppen. De är härledda ur de grundläggande begränsningarna och säkerställer att de grundläggande begränsningarna inte överskrids.

5. Några domstolsavgöranden

5.1. Miljöfarlig verksamhet

Miljööverdomstolen har i ett avgörande 2005-10-12 i mål M 7485-04 ansett att mobilbasstationer av det i målet aktuella slaget omfattas av miljöbalkens definition av miljöfarlig verksamhet.

Målet avsåg ett föreläggande för ett mobilnät företag att lämna in en karta över var mast och antenner som sänder och tar emot elektromagnetisk strålning för tredje generationens mobiltelefoni var placerade i kommunen. Föreläggandet motiverades med att miljönämnden behövde uppgifterna för sin tillsyn över miljöfarlig verksamhet. Länsstyrelsen delade miljönämndens bedömning. Miljödomstolen upphävde föreläggandet efter att ha funnit att strålningen var så svag att den enligt nuvarande vetenskapliga rön inte kunde medföra olägenhet för omgivningen. Verksamheten kunde alltså inte omfattas av miljöbalkens definition av miljöfarlig verksamhet.

Miljööverdomstolen konstaterade i sina domskäl att en verksamhet som faller in under någon av de punkter som anges i 9 kap. 1 § miljöbalken är att beteckna som miljöfarlig, även om en verksamhet inte är farlig för miljön. Det räcker med att det finns en risk för påverkan. Domstolen framhöll även att mobilmasterna kan ge upphov till psykisk oro hos närboende, vilket i sig är tillräckligt för att masterna ska kunna anses medföra olägenhet för omgivningen enligt 9 kap. 1 § punkt 3 miljöbalken. Slutligen fann Miljööverdomstolen att uppgifterna som miljönämnden begärt behövdes för den övergripande tillsynen. Därför upphävdes miljödomstolens dom och länsstyrelsens beslut fastställdes.

5.2. Hälsoskydd

5.2.1. Allmänt

Det har i några fall prövats i miljödomstol om mobilbasstationer kan påverka närboende på ett sådant sätt att olägenhet för människors hälsa ska anses föreligga. I inget av fallen har uppmätta värden överskridit de grundläggande begränsningar och referensvärden som följer av SSI:s allmänna råd. Miljödomstolarna har inte heller i något fall ansett att olägenhet för människors hälsa föreligger. Miljööverdomstolen har i samtliga fall beslutat att inte meddela prövningstillstånd.

Nedan följer några exempel på mål som miljödomstolen har avgjort.

5.2.2. Elkänsliga personer

Vid några tillfällen har miljödomstolarna prövat fall där personer som åberopat elkänslighet har reagerat över att mobilbasstationer placerats för nära bostaden. Domstolarna har konstaterat att det saknas forskningsresultat som visar på ett samband mellan sym-

tomen för elkänslighet och radiofrekventa fält. I samtliga fall har strålningen från basstationerna varit ytterst svag och legat avsevärt lägre än de grundläggande begränsningar och referensvärden som anges i SSI:s allmänna råd.

Av förarbetena till miljöbalken framgår att vid bedömningen av om det föreligger en olägenhet för människors hälsa ska hänsyn tas till personer som är något känsligare än normalt, t.ex. allergiker. Miljödomstolarna har mot denna bakgrund inte funnit skäl att anta att strålningen från basstationerna skulle kunna medföra olägenheter för de boendes hälsa i miljöbalkens mening. Domstolarna har därför varken funnit skäl för beslut om förbud eller om försiktighetsåtgärder. (Se domstolsavgörande 10.)

5.2.3. Lågstrålande zoner

Hälsoskyddsbestämmelsen i miljöbalken bygger på begreppet olägenhet för människors hälsa. Det som är av intresse vid prövningen är alltså hur människors hälsa påverkas av en viss verksamhet eller åtgärd – inte hur ett visst geografiskt område berörs. Vid bedömningen av om olägenhet för människors hälsa föreligger har miljödomstolen inte tagit hänsyn till om strålning från en mobilbasstation påverkar en s.k. lågstrålande zon. (Se domstolsavgörande 7.)

Det finns inga särskilda bestämmelser i miljöbalken som kan ligga till grund för att inrätta lågstrålande zoner. Diskussioner har emellertid förts om det finns möjlighet att med stöd av plan- och bygglagen införa sådana zoner. Frågan är emellertid inte utredd. Någon rättspraxis på området finns inte. Det finns kommuner som i översiktsplanen beslutat om vissa områden där man inte får anlägga mobiltelemaster.

5.2.4. Närboendes oro

I några fall har närboendes oro åberopats som skäl för att förbjuda mobilbasstationer. Närboende har anfört att människor drabbats av psykisk ohälsa eller att lokaliseringen av en basstation har frambringat en ”psykisk immission” hos människor i området. Vid prövning har det inte ansetts rimligt att förbjuda mobilbasstationer pga. att enstaka människor känner psykisk oro för strålningen. (Se domstolsavgörande 6.)

Miljödomstolen har prövat fall där närboendes oro orsakats av antenner placerade nära bostäder i flerbostadshus. Miljödomstolen har då hänvisat till att SSI i skriften ”Strålning från basstationer för mobiltelefoni” angett att gränsvärdena överskreds på enstaka meters håll rakt framför antennens strålande yta. När en mätning visat att näraliggande antenner inte inneburit överskridanden av gällande riktlinjer har miljödomstolen vid prövning inte ansett att en olägenhet för människors hälsa föreligger. Enbart oron för risken för sjukdom har inte lagts till grund för bedömningen. (Se domstolsavgörande 5.)

5.2.5. Mätningar

I de fall mätningar bör göras av elektromagnetiska fält är det enligt 26 kap. 22 § miljöbalken verksamhetsutövarens ansvar att utföra och bekosta dessa. Verksamhetsutövare får inte föreläggas att utföra mätningar om detta inte behövs för bedömningen av om olägenhet för människors hälsa kan föreligga. En tillsynsmyndighet får enligt 26 kap. 9 § tredje stycket miljöbalken inte tillgripa mer ingripande åtgärder än vad som krävs i det enskilda fallet.

Miljödomstolen i Östersund har i en dom ansett att någon mätning inte krävdes i fråga om strålningen från antenner placerade cirka 50 meter från en förskola. Mätningar hade gjorts i fråga om en anläggning som låg cirka 20 meter från en annan förskola, som visat att SSI:s gränsvärden underskridits. Båda fallen avsåg samma mobiloperatör. Anläggningarna var typgodkända, korrekt installerade samt testade för att klara gränsvärden. (Se domstolsavgörande 3 och 12.)

5.3. Sekretess

Det finns ett antal kammarrättsavgöranden om utlämnande av allmänna handlingar avseende mobilbasstationer och antenner. Framställningarna har avsett placeringen av sändare inom ett stort geografiskt område, i allmänhet en hel kommun. De har riktats till Post- och telestyrelsen. Kammarrätten har ansett att det kan antas skada nätoperatörerna om placeringen av UMTS-sändare lämnas ut. Sådana uppgifter har därför ansetts omfattas av den statliga tillsynssekretessen enligt 8 kap. 6 § punkt 1 sekretesslagen. Kammarrätten har även delat Post- och telestyrelsens bedömning att uppgifter om sändare avseende nät för elektronisk kommunikation omfattas av försvarssekretessen i 2 kap. 2 § sekretesslagen. Motiveringen för detta är att sändarna är viktiga för t.ex. sjukvården och räddningstjänsten, som är en del av allmänhetens skydd vid kriser och krig. (Se domstolsavgörande 12.)

Såsom framgår av Miljööverdomstolens avgörande under punkt 5.1. är det frågan om uppgifter som en tillsynsmyndighet kan inkräva i sitt övergripande tillsynsarbete. Mot denna bakgrund är det viktigt att sekretessfrågan beaktas även hos miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Sekretess i fråga om kommunala myndigheters tillsyn regleras i 8 kap. 7 § sekretesslagen. I bestämmelsens första punkt anges att sekretess gäller bl.a. för uppgift om enskilda affärs- och driftförhållande, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs.

6. Skadestånd

6.1. Verksamhetsutövarens skadeståndsansvar

Mobiloperatören och den fastighetsägare som upplåter plats för mobilbasstationen och antennen bär ansvaret för att verksamheten inte orsakar skada. I miljöbalkens 32 kapitel finns bestämmelser om miljöskada. Dessa innebär att verksamhetsutövaren eller fastighetsägaren är skyldig att betala skadestånd för skada som verksamhet på en fastighet orsakat i sin omgivning. Ansvaret i fråga om miljöskada är i princip strikt. Skadeståndskrav enligt 32 kapitlet miljöbalken rör civilrättsliga förhållanden och ska inte handläggas av miljökontoren.

6.2. Kommunernas skadeståndsansvar

Miljönämnderna kan bli skadeståndsskyldiga enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen för skada som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Skadeståndsskyldighet kan även föreligga enligt 3 kap. 3 § skadeståndslagen om miljökontoren genom fel eller försummelse lämnar felaktiga upplysningar eller råd.

Referenser

1. Miljöbalken (1998:808)
2. Strålskyddslag (1988:220)

3. Skadeståndslag (1972:207)
4. Statens strålskyddsinstitutets allmänna råd om begränsning av allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält – SSI FS 2002:3
5. Socialstyrelsens allmänna råd om bemötande av patienter som relaterar sina besvär till amalgam och elektricitet – SOSFS 1998:3 (M)
6. Socialstyrelsen, Institutet för miljömedicin, Miljömedicin Stockholms läns landsting, Miljöhälsorapport 2001 sid. 135-144
7. Socialstyrelsen, Institutet för miljömedicin Miljömedicin, Stockholms läns landsting, Miljöhälsorapport 2005 sid. 21-22 och 255-258
8. Strålning från mobiltelesystem, En informationsbroschyr från sex myndigheter, 2002
9. Årliga rapporter från Statens Strålskyddsinstitutets (SSI:s) vetenskapliga råd
10. Årsrapporter från projektgrupp med uppdrag att bevaka frågor som rör forskning om elöverkänslighet. Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS).
11. Mobiler och master – information om radiofrekvent strålning. Information från SSI.
12. World Health Organization (WHO), Faktablad 296, December 2005, Elektromagnetiska fält och folkhälsa, Elöverkänslighet
13. World Health Organization (WHO), Faktablad 304, Maj 2006, Elektromagnetiska fält och folkhälsa, Basstationer och trådlös teknik
14. Scientific Committee on Emerging and Newly Identified Health Risks (SCENIHR), Possible effects of Electromagnetic Fields (EMF) on Human Health, 2007
15. Mastiga frågor, Svenska kommunförbundet, 2002

Domstolsavgöranden

1. Miljööverdomstolen dom 2005-10-12 i mål M 7485-04
Miljönämnden i Landskrona kommun
2. Miljödomstolen, Växjö tingsrätt, dom 2007-06-29 i mål M 560-07
Miljö- och byggnämnden i Klippans kommun
Domen överklagades inte.
3. Miljödomstolen, Östersunds tingsrätt, dom 2007-03-20 i mål M 2087-06
Bygg- miljö- och räddningsnämnden i Söderhamns kommun
Domen överklagades till Miljööverdomstolen. Prövningstillstånd meddelades inte.
4. Miljödomstolen, Växjö tingsrätt, dom 2006-10-19 i mål M 1968-06
Samhällsbyggnadsnämnden i Kalmar kommun
Domen överklagades inte.

5. Miljödomstolen, Vänersborgs tingsrätt, dom 2006-03-14 i mål M 1423-05
Miljö- och byggnämnden i Lidköpings kommun
Domen överklagades till Miljööverdomstolen. Prövningstillstånd meddelades inte.
6. Miljödomstolen, Stockholms tingsrätt, dom 2006-02-07 i mål M 31363-04
Miljönämnden i Södertälje kommun
Domen överklagades till Miljööverdomstolen. Prövningstillstånd meddelades inte.
7. Miljödomstolen, Stockholms tingsrätt, dom 2006-02-07 i mål M 32138-04
Miljönämnden i Södertälje kommun
Domen överklagades till Miljööverdomstolen. Prövningstillstånd meddelades inte.
8. Miljödomstolen, Växjö tingsrätt, dom 2006-01-31 i mål M 2839-05
Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Ronneby kommun
Domen överklagades inte.
9. Miljödomstolen, Östersunds tingsrätt, dom 2005-01-12 i mål M 3123-04
Miljö- bygg- och räddningsnämnden i Åre kommun
Domen överklagades inte.
10. Miljödomstolen, Växjö tingsrätt, dom 2004-09-03 i mål M 3102-04
Miljö- och byggnämnden i Eksjö kommun
Domen överklagades till Miljööverdomstolen.
Prövningstillstånd meddelades inte.
11. Miljödomstolen, Östersunds tingsrätt, dom 2002-09-16 i mål M 87-02
Miljö- och byggnämnden i Östersunds kommun
Domen överklagades inte.
12. Kammarrätten i Stockholm
Utlämnande av allmänna handlingar från Post- och telestyrelsen
Domar i mål nr M 6944-03, 7462-03, 7598-03, 2559-04, 4236-04 och 6661-04.
Domarna i mål nr 2559-04 och 4236-04 överklagades till Regeringsrätten.
Prövningstillstånd meddelades inte.

Socialstyrelsen klassificerar sin utgivning i olika dokumenttyper. Detta är *ett Meddelandeblad*. Det innebär att den innehåller information om lagar och förordningar, avgifter, beslut vid andra myndigheter, rättsfall och JO-uttalanden av principiell betydelse samt uppgifter om att projektmedel kan sökas.

Denna information (art nr 2008-1-11) kan laddas ner och beställas från Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/publicerat. Den kan även beställas från Socialstyrelsens kundtjänst, 120 88 Stockholm, fax 08-779 96 67.
